

بسمه تعالی

ابعاد و مولفه های مدیریت جهادی از دیدگاه مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری سال ۱۳۹۳ را سال «اقتصاد و فرهنگ با عزم ملی و مدیریت جهادی» نامیدند. هر چند این نام در

برگیرنده اجزا و مفاهیم دیگری از جمله «رابطه اقتصاد و فرهنگ» و «عزم ملی» نیز می باشد اما در عملیاتی نمودن شعار امسال ابتدا می بایست معنا و مفهوم آن مورد تبیین قرار گیرد.

واژه مدیریت جهادی از دو جزء «مدیریت» و «جهاد» تشکیل شده است در نتیجه در ابتدا این دو واژه را تعریف می نمایم.

الف) مدیریت

در تعریف اصطلاح مدیریت آمده است: «مدیریت فرایند به کارگیری مؤثر و کارآمد منابع مادی و انسانی در برنامه ریزی سازماندهی بسیج منابع و امکانات هدایت و کنترل است که برای دستیابی به اهداف سازمانی و بر اساس نظام ارزشی مورد قبول صورت می گیرد.»

همچنین اقتداری معتقد است: «مدیریت عبارت است از علم و هنر متشکل و هماهنگ کردن، رهبری و کنترل فعالیت های دسته جمعی برای نیل به هدف های مطلوب با حداکثر کارایی»

ب) جهاد

در قرآن کریم گاهی بحث از قتال شده است مانند ایه واجب شدن نبرد با مشرکین که می فرماید «كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ» و گاهی بحث جهاد مطرح گردیده است: «وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ». واژه «قتال» فقط به معنای مقابله نظامی و درگیری با دشمن است. ولی واژه «جهاد» به معنای هرگونه کوشش در راه خدا و تلاش برای انجام نیکی ها است و قتال شعبه ای از جهاد است.

تعریف مدیریت جهادی

با توجه به تعاریفی که به صورت خاص از دو واژه «مدیریت» و «جهاد» ارائه شد می توان گفت مدیریت جهادی یعنی :

علم و هنر رهبری و کنترل فعالیت های دسته جمعی، مبتنی بر مبارزه نه صرفاً در عرصه نظامی بلکه در تمامی عرصه های

علمی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و... جهت نیل به اهداف راهبردی و کلان یک سیستم و رفع موانعی که در رسیدن به آن وجود

دارد.

با توجه به این تعریف و با توجه به نام گذاری سال جدید بوسیله مقام معظم رهبری، مشخص می شود معظم له مدیریت

جهادی در عرصه های اقتصادی و فرهنگی را مورد توجه خاص قرار داده اند. و این بدان معناست که در این دو عرصه مشکلات

و موانع حادی وجود دارد که می بایست با یک مدیریت مبارز و جهادی این موانع و مشکلات را از سر راه پیشرفت نظام مقدس

جمهوری اسلامی برداشت. قطع به یقین می توان این نام گذاری را در راستای اجرای سیاستهای کلی نظام در خصوص «اقتصاد

مقاومتی» تبیین نمود.

با توجه به اینکه مبحث مدیریت جهادی از سوی مقام معظم رهبری عنوان گردیده بهتر دیدیم جهت تبیین مسئله جهاد از

منظومه فکری ایشان استفاده نماییم.

ایشان در دیدار با بسیجیان می فرمایند: «عرصه ی حضور بسیج خیلی وسیعتر از عرصه ی نظامی است. اینی که من بارها گفتم و

تکرار میکنم که نباید بسیج را یک نهاد نظامی به حساب آورد، تعارف نیست؛ بلکه حقیقت قضیه این است. بسیج عرصه ی جهاد

است، نه قتال. قتال یک گوشه ای از جهاد است. جهاد یعنی حضور در میدان با مجاهدت، با تلاش، با هدف و با ایمان؛ این میشود

جهاد. لذا «جاهدوا بأموالکم و أنفسکم فی سبیل اللّٰه»؛ جهاد با نفس، جهاد با مال. جهاد با نفس کجاست؟ فقط به این است که

توی میدان جنگ برویم و جانمان را کف دست بگیریم؛ نه، یکی از انواع جهاد با نفس هم این است که شما شب تا صبح را روی

یک پروژه ی تحقیقاتی صرف کنید و گذر ساعات را نفهمید. جهاد با نفس این است که از تفریحتان بزنید، از آسایش جسمانیتان

بزیند، از فلان کار پر پول و پردرآمد - به قول فرنگی ها پول ساز - بزیند و تو این محیط علمی و تحقیقی و پژوهشی صرف وقت کنی تا یک حقیقت زنده علمی را به دست بیاوری و مثل دسته ی گل به جامعه تان تقدیم کنی؛ جهاد با نفس این است. یک قسمت کوچکی هم جهاد با مال است.»

همچنین مقام معظم رهبری در تشریح موضوع جهاد فرموده اند: «معیار جهاد شمشیر و میدان جنگ نیست. معیار جهاد همان چیزی است که امروز در زبان فارسی ما در کلمه ی مبارزه وجود دارد. فلانی آدم مبارزی است. فلانی آدم مبارزی نیست. نویسنده ی مبارز، نویسنده ی غیر مبارز. عالم مبارز، عالم غیر مبارز. دانشجوی مبارز و طلبه ی مبارز، دانشجوی غیر مبارز و طلبه ی غیر مبارز. جامعه ی مبارز و جامعه ی غیر مبارز. پس جهاد یعنی مبارزه.»

در مبارزه دو چیز حتماً لازم است: یکی اینکه در آن جد و جهد و تحرکی باشد. انسان در رختخواب یا در پستوی خانه که نمی تواند مبارزه کند، در مبارزه باید جد و جهدی وجود داشته باشد... دوم اینکه در مقابلش دشمنی باشد.

مبارزه در آنجا که دشمن نیست معنا ندارد. پس جهاد متقوم بر این دو رکن است... اگر کسی علیه دوست جد و جهد کند این جهاد نیست بلکه فتنه و اخلال است. اگر کسی در مقابل دولت حق در مقابل صلاح و نظام حق جد و جهد و تلاش کند این فتنه و محاربه است، جهاد نیست. حالا این جد و جهدی که انجام می گیرد به هر شکلی باشد چه به شکل نوشتن، گفتن، کتاب و چه به شکل شب نامه، شایعه پراکنی، نق زدن و منفی بافی همه اش فتنه گری و اغواگری و بعضی از اشکالش محاربه است. اگر همه ی این ها در مقابل دشمن خدا و دشمن علی لسان الله و لسان رسوله و اولیائهم السلام باشد می شود جهاد فی سبیل الله. پیغمبر (ص) به این گونه جهاد دعوت می کند. پس تنبلی و نشستن و بیکارگی و بی اهمیتی از امت پیغمبر خواسته نیست. جهاد دایم.»

معلم له در بیانی دیگر فرموده اند: جهاد یعنی مبارزه. در زبان فارسی جنگ و ستیزه گری معنای مبارزه را نمی دهد.

می‌گویی من دارم مبارزه می‌کنم: مبارزه‌ی علمی می‌کنم، مبارزه‌ی اجتماعی می‌کنم، مبارزه‌ی سیاسی می‌کنم، مبارزه‌ی مسلحانه می‌کنم، همه‌ی این‌ها مبارزه است و معنا دارد. مبارزه یعنی تلاش پر نیرو در مقابل یک مانع یا یک دشمن. اگر هیچ مانعی در مقابل انسان نباشد مبارزه وجود ندارد. در جاده‌ی آسفالته انسان پایش را روی گاز بگذارد و با باک پر از بنزین سفر کند این را مبارزه نمی‌گویند. مبارزه آن‌جایی است که انسان با مانعی برخورد کند که این مانع در جبهه‌های انسانی می‌شود دشمن و در جبهه‌های طبیعی می‌شود موانع طبیعی. اگر انسان با این موانع درگیر شود و سعی کند آن‌ها را از میان بردارد این می‌شود مبارزه. جهاد در زبان عربی عیناً به همین معناست یعنی مبارزه. جهاد در قرآن و حدیث هم به همین معناست. همه جا به معنای جنگ مسلحانه نیست. البته یک جا با جنگ مسلحانه تطبیق می‌کند یک جا هم با جنگ غیرمسلحانه تطبیق می‌کند.»

«اساساً همین وجود مانع است که به تلاش انسان معنا و حقیقت معنوی می‌بخشد و اسمش می‌شود جهاد؛ و الا اگر مانع نبود، جهاد معنی نداشت. جهاد یعنی جد و جهد همراه با زحمت و چالش با موانع.»

ایشان در گذشته نیز به منشا فرهنگ جهادی اشاره کردند و در این رابطه فرمودند: «آنچه انقلاب اسلامی به مردم ما داد فرهنگ جهادی بود. فرهنگ جهادی در همه صحنه‌ها و عرصه‌ها به کار می‌آید و در زمینه کارهای زیربنایی، کشاورزی و دامداری و امثال اینها هم از اول انقلاب روح و فرهنگ جهادی وارد میدان شد...» مقام معظم رهبری درباره اهمیت جهاد و جنبه‌های گوناگون آن می‌فرمایند: «جهاد در صحنه‌های مختلف، وظیفه‌ی ماست و ضامن پیشرفت و پیروزی ماست. در صحنه‌ی سیاسی هم جهاد هست، در صحنه‌ی فرهنگی هم جهاد هست، در صحنه‌ی تبلیغاتی و ارتباطاتی هم جهاد هست، در صحنه‌های اجتماعی هم جهاد هست. جهاد فقط جهاد نظامی نیست؛ انواع و اقسام عرصه‌های زندگی بشر، عرصه‌ی جهادند»

اما مولفه های فرهنگ جهادی و مدیریت جهادی از نظر رهبری چیست؟

۱- **احساس مسئولیت:** یک نکته‌ی اساسی در اینجا وجود دارد که همه‌ی ما باید به آن توجه کنیم - بنده بیشتر از شما به توجه به این نکته احتیاج دارم؛ همه‌ی شما هم به اقتضای مسئولیت، احتیاج دارید - و آن، احساس تکلیف است؛ اخلاص نیت و عمل برای خداست. این اگر شد، همه‌ی مشکلات حل خواهد شد، همه‌ی راهها گشاده خواهد شد؛ این اگر شد، رحمت الهی و کمک الهی شامل حال خواهد شد؛ «ان تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا» - همین آیاتی که الان تلاوت کردند - این اگر شد، توهم غلط انضمام در مقابل دشمن و تسلط دشمن از بین خواهد رفت. توکل به خدا، ارتباط با خدا - که ناشی از این نیت خالص است - همه‌ی مشکلات را حل میکند.

۲- **رعایت تقوا:** پایه‌ی همه‌ی خیرات در جامعه، تقواست. تقوای فردی؛ یعنی هر کس بین خود و خدا سعی کند از جاده‌ی صلاح و حق تخطی نکند و پا را کج نگذارد. تقوای سیاسی؛ یعنی هر کس که در کار سیاست است، سعی کند با مسائل سیاسی صادقانه و دردمندانه و از روی دلسوزی برخورد کند. سیاست به معنای پشت هم اندازی و فریب و دروغ گفتن به افکار عمومی مردم، مطلوب اسلام نیست. سیاست یعنی اداره‌ی درست جامعه؛ این جزو دین است. تقوای سیاسی، یعنی انسان در میدان سیاست، صادقانه عمل کند. تقوای اقتصادی؛ یعنی اگر هر کس برای گذران زندگی و ضمناً آباد کردن محیط خود مجبور است تلاش اقتصادی داشته باشد، راه درست را انتخاب کند.

۳- **فرهنگ کار:** ترویج و تقویت فرهنگ کار، تولید، کارآفرینی و استفاده از تولیدات داخلی به عنوان ارزش اسلامی و ملی با بهره‌گیری از نظام آموزشی و تبلیغی کشور... یک کشور اگر بخواهد عزت خود را، هویت خود را، منافع خود را، امنیت خود را به دست بیاورد، احتیاج دارد به ابتکار، به کار. با نشستن، با خوابیدن، با غفلت از اطراف، نمیشود به اهداف عالی دست پیدا کرد.

۴- وجدان کاری: جدان کاری هم، جزئی از فرهنگ عمومی است که بسیار پسندیده است. وجدان کاری، یعنی افراد یک جامعه، خود را در قبال آن کاری که پذیرفته‌اند متعهد بدانند و نوعی احساس وجدان نسبت به آن داشته باشند و سرهم‌بندی و رفع تکلیف نکنند و آن کار را به صورت کامل انجام دهند. این‌ها از جمله‌ی خُلقیات یک ملت است که تأثیرش در زندگی و سرنوشت آن‌ها خیلی زیاد است.

۵- جهاد کاری: کسالت، کم کاری و تنبلی، یک انسان راه، یک خانواده راه، یک کشور و یک ملت را تباه می‌کند. همه باید کار کنند؛ کار جهادی.

برخی دیگر از مولفه‌ها و ویژگی‌های مدیریت جهادی

رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار رئیس و اعضای شورای اسلامی، شهردار، معاونین و شهرداران مناطق مختلف تهران تأکید کردند؛ «در اداره کلان شهر تهران و همچنین در اداره کشور باید روحیه خدمت به مردم با نیت خدایی و با تکیه بر علم و درایت یا همان روحیه مدیریت جهادی حاکم باشد تا بتوان از مشکلات عبور کرد و به پیش رفت.»

در نتیجه ایشان سه ویژگی را برای مدیریت جهادی برشمرده اند:

۱- خدمت به مردم

۲- نیت خدایی (خلوص)

۳- تکیه بر علم

البته ویژگی‌های سلبی و ایجابی دیگری نیز برای مدیریت جهادی می‌توان بر شمرده که برخی از آنها عبارتند از:

الف) اعتقاد به نصرت و یاری خداوند متعال

ب) پرهیز از هرگونه تجمل‌گرایی و گرایش کامل به سادگی

پ) آینده نگری

ت) شایسته سالاری

ث) داشتن روحیه مردمی و حضور دائم در جمع مردم و کسب نظرات ایشان

ج) کار و مجاهدت خستگی ناپذیر

چ) خود سازی و تزکیه دائمی

ح) ترجیح منافع جمعی بر منافع فردی و گروهی

خ) دشمن شناسی

د) مسئله شناسی

ذ) استفاده صحیح و دقیق از بیت المال

ر) سعی در افزایش بهره وری بیشتر از منابع موجود

و ...